

Katarzyna Kaczor-Scheitler

Marianna Marchocka
a św. Teresa z Avila

FLOS CARMELI

POZNAŃ 2009

© Copyright by FLOS CARMELI 2009 – wydanie I

Redakcja

Wojciech Ciak OCD

Imprimi potest

Roman Jan Hernoga OCD, Prowincjał

Warszawa, dnia 24.01.2009 r. L.dz. 10/P/2009

Imprimatur

Bp Marek Jędraszewski, Wikariusz Generalny

Poznań, 20.01.2009 r. N. 323/2009

Nihil obstat

Ks. dr Jacek Hadryś, Cenzor

Poznań, 19.01.2009 r.

Wydawca

FLOS CARMELI Sp. z o.o.

ul. Działowa 25, 61-747 Poznań

tel.: 061/856-08-34; fax 061/856-09-47

e-mail: wydawnictwo@floscarmeli.poznan.pl

www.floscarmeli.poznan.pl

Druk i oprawa

Druk w Poznaniu

tel. 061 670 97 97

www.drukwpoznaniu.pl

ISBN 978-83-88570-94-0

Rozdział 1.

Duchowość polskich karmelitanek XVII wieku

1.1. Pierwsze karmelitańskie pokolenie

Karmelitanki bose sprowadzone zostały do Polski z Niderlandów w 1612 roku¹ przez Beatę Konstancję z Myszkowskich Bużeńską (1565-1627), była kalwinkę, która przeszła na katolicyzm. Początkowo zamieszkały w zakupionej kamienicy przy ul. Grodzkiej w Krakowie, następnie otrzymały dwory znajdujące się przy tejże ulicy i stary kościół św. Marcina (po jego zniszczeniu wybudowano nowy w 1644 roku). W XVIII

¹ Zob. E. Janicka-Olczakowa, *Zakony żeńskie w Polsce*, [w:] *Kościół w Polsce. Wieki XVI-XVIII*, red. J. Kłoczowski, t. 2, Studia nad Historią Kościoła Katolickiego w Polsce, Kraków 1969, s. 755; K. Górski, *Studia i materiały z dziejów duchowości*, Warszawa 1980, s. 35.

wieku zakon przeniesiono do klasztoru o tej samej regule na przedmieście Wesoła przy kościele św. Teresy i św. Jana od Krzyża.

Wśród karmelitanek, które przybyły do Polski na początku XVII wieku, była s. Krystyna od św. Michała¹, Belgijka, wychowana w klasztorze w Lowanium, pełnym żywych tradycji związanych ze św. Teresą z Avila². Do pierwszego karmelitańskiego pokolenia³ należały między innymi: Anna od Jezusa – Jadwiga Stobieńska, pierwsza polska karmelitanka, mistrzyni nowicjatu, przeorysza klasztoru krakowskiego i lubelskiego (†1649), Teresa od Jezusa – Marianna Marchocka, przeorysza klasztoru lwowskiego, a także warszawskiego, mistyczka porównywana do Teresy z Avila (†1652), oraz Barbara od Najświętszego Sakramentu – Teofila z Kretkowskich Zadzikowa (†1670).

¹ *Żyoty pierwszych karmelitanek polskich*, wyd. K. Górski, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, Lublin 1963, t. 6, s. 361-395.

² H. Popławska, *Żyoty i autobiografie w rękopiśmiennych zbiorach Biblioteki Karmelitanek Bosych na Wesołej w Krakowie*, [w:] *Storopolska kultura rękopisu*, red. H. Dziechcińska, Warszawa 1990, s. 191; teje, *Autobiografia mistyczna*, [w:] *Religijność literatury polskiego baroku*, red. Cz. Hernas, M. Hanusiewicz, Lublin 1995, s. 101.

³ Zob. K. Górski, *Zarys dziejów duchowości w Polsce*, Kraków 1986, s. 130-156.

1.2. Życie duchowe

Duchowość polskich karmelitanek XVII wieku, jako owoc tryumfu kontrreformacji¹, wiązała się również ze zjawiskiem rozpowszechnienia się z końcem XVI wieku na gruncie polskim mistycyzmu hiszpańskiego².

W okresie tym powstawały liczne przekłady dzieł św. Teresy z Avila i św. Jana od Krzyża³, które stanowiły nie tylko znaczny wkład bibliograficzny, ale przede wszystkim wpływały na rozwój duchowości polskich zakonnice i na rozszerzenie przedmiotu kultu mistyków hiszpańskich⁴.

Powołanie karmelitanek bosych wpisane zostało w tradycje góry Karmel. Główne elementy tej tradycji to: biblijny rodowód, w osobie proroka Eliasza, ojca i duchowego założyciela Karmelu, zakorzenienie w ducho-

¹ Zob. D. Olszewski, *Dzieje chrześcijaństwa w zarysie*, Kraków 1996, s. 206-213, 219-227; J. Kłoczowski, L. Müllerowa, J. Skarbek, *Zarys dziejów kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 1986, s. 79-100; K. Górski, *Studia i materiały...*, s. 31-41.

² Zob. S. Ciesielska-Borkowska, *Mistycyzm hiszpański na gruncie polskim*, „Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU”, Kraków 1939, t. 66, nr 1, ss. 241.

³ Tamże, s. 132-151; 153-160; 164-175; 222-230; B. J. Wanat, *Bibliografia św. Teresy od Jezusa w Polsce*, [w:] *Otrzymałam ducha mądrości. Księga pamiątkowa z okazji ogłoszenia św. Teresy od Jezusa Doktorem Kościoła Powszechnego*, red. O. Filek, Kraków 1972, s. 379-396.

⁴ H. Gil, *Kult św. Teresy od Jezusa w polskich ośrodkach karmelitańskich w XVII do XIX*, [w:] *Otrzymałam ducha mądrości...*, s. 347-378.

wości pustelników z góry Karmel oraz obecność Maryi w całej historii zakonu. Charyzmat zakonu osiągnął swą dojrzałość w XVI wieku wraz z reformą św. Teresy od Jezusa i św. Jana od Krzyża. Głównymi elementami terezańskiej reformy, stanowiącymi zarazem zasadnicze rysy duchowości odnowionego Karmelu, są: powrót do pierwotnego ideału, eklezyjalny charakter życia, całkowite ukierunkowanie na modlitwę i kontemplację rzeczy Bożych w celu zjednoczenia z Bogiem przez wiarę, nadzieję i miłość, atmosfera miłości, pokory, prostoty, radości, charyzmatyczny charakter klauzury, surowe ubóstwo, radykalne wyrzeczenie i wielkoduszne praktykowanie pokuty.

Na mocy łaski powołania karmelitanki bose są przez Ducha Świętego przynaglone do szczególnego uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej. Wejście w życie Trójcy Świętej możliwe jest tylko w Chrystusie, dlatego centralne miejsce w duchowości terezańskiej zajmuje człowieczeństwo Chrystusa i Tajemnica Paschalna. Zakon karmelitański jest zakonem maryjnym. Symbolem jego maryjności stał się Szkaplerz Karmelitański, szeroko rozpowszechniony w Kościele. Karmel terezański ma również specjalne nabożeństwo do św. Józefa; szczególną cześć odbierają także św. prorok Eliasz, święci Rodzice – Teresa od Jezusa i Jan od Krzyża oraz wszyscy święci i błogosławieni Karmelu.

Polskie karmelitanki, idąc za wzorem swej przewodniczki duchowej, św. Teresy od Jezusa, życie w zakonie oparły na kontemplacji, skupieniu i rozmyślaniu. Doskonałość zakonną osiągały poprzez wierność i posłuszeństwo przełożonym, także przez praktyki pokutne,

surowe przestrzeganie milczenia, ubóstwo i wyrzeczenie się rzeczy niezbędnych¹. Drogę ku ich doskonałości kształtowała również miłość ku bliźnim, służenie im pomocą, ale i izolowanie się od świata, prowadzące do gorliwości w modlitwie, medytacji i kontemplacji, a dzięki temu do nieustannej więzi z Bogiem.

Kierownictwo duchowe nad życiem karmelitanek sprawowała przełożona, nazywana przeoryszą², której zadaniem było prowadzenie zakonnicy po „Bożych ścieżkach”. Raz w miesiącu siostry „odkrywały” przed przeoryszą swe serce, ujawniały swe słabości, chociaż ten „rachunek miesięczny” u karmelitanek bosych nie był jednak konieczny. Z kolei „raz w tygodniu przeorysza przewodniczyła kapitule win, podczas której upominała zakonnice i wygłaszała naukę”³. Aby pogłębić swe życie duchowe, w każdy piątkowy wieczór karmelitanki urządzały tzw. kolację duchową, w czasie której rozważały wcześniej wyznaczony temat. Pogłębieniu życia wewnętrznego służyły także kolacje czwartkowe, których celem było przygotowanie do godnego przyjęcia Eucharystii⁴. W życiu karmelitanek ważną rolę odgrywały

¹ C. Gil, *Życie codzienne karmelitanek bosych w Polsce w XVII-XIX wieku*, Kraków 1997, s. 90.

² Zob. M. Borkowska, *Życie codzienne polskich klasztorów żeńskich w XVII-XVIII wieku*, Warszawa 1996, s. 193-199; C. Gil, *Życie codzienne...*, s. 91-93. Por. K. Targosz, *Piórem zakonnicy. Kronikarki w Polsce XVII w. o swoich zakonach i swoich czasach*, Kraków 2002, s. 81-122.

³ C. Gil, *Życie codzienne...*, s. 91.

⁴ Zob. tamże, s. 91-92.

ćwiczenia duchowe, odbywające się w przyklasztornych celach, zwanych ermitażem (zazwyczaj na strychu bądź w ogrodzie), podczas których zakonnice starały się oczyścić swe dusze z grzechów. Trwającym przez dziesięć dni ćwiczeniom duchowym podporządkowane zostały tematy przeznaczone do medytacji, o czym świadczyć mogą liczne teksty medytacyjne przechowywane w bibliotece karmelitańskiej w Krakowie na Wesołej. Dla rozwoju duszy pomocne okazywały się roczne rekolacje, których celem było rozpoznanie stanu swego wnętrza, podjęcie konkretnych postanowień, odnowienie gorliwości w służbie Bożej.

Spis treści

ROZDZIAŁ 1. DUCHOWOŚĆ POLSKICH	
KARMELITANEK XVII WIEKU	5
1.1. Pierwsze karmelitańskie pokolenie	5
1.2. Życie duchowe	7
ROZDZIAŁ 2. SYLWETKA I TWÓRCZOŚĆ ŚW. TERESY	
Z AVILA	11
ROZDZIAŁ 3. MATKA TERESA OD JEZUSA	
(MARIANNA MARCHOCKA)	15
3.1. Życie.....	15
3.2. Twórczość.....	18
ROZDZIAŁ 4. PRZESTRZEŃ SPOTKANIA	21
ROZDZIAŁ 5. DYNAMIKA MODLITWY	27
5.1. Rozmowa z Bogiem	27
5.2. Modlitwa odpocznienia	29
5.3. Modlitwa zjednoczenia	33
5.4. Trzy sposoby modlitwy.....	37
5.5. Stany ekstazy	40
ROZDZIAŁ 6. BÓG ODSZUKANY W CIERPIENIU	45
6.1. Pragnienie naśladowania Chrystusa. 45	
6.2. Stany oschłości oraz pragnienie	
śmierci.....	48
BIBLIOGRAFIA	57